

VILÁG- TÖRTÉNET

9. (41.) évfolyam 2019. 2.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET FOLYÓIRATA

- **GÁLFFY LÁSZLÓ**
FOLYAMI KALANDOZÓK
- **MIGUEL FERNANDO GÓMEZ VOZMEDIANO**
A MAGYARORSZÁGI HÁBORÚK ÉS EGY EXTREMADURAI
NEMESI ÉLETPÁLYA
- **ISTVÁN SZÁSZDI**
SPANYOL SEGÍTSÉG A TÖRÖK ELLENI HARCBAN
- **GAUSZ ILDIKÓ**
MOZAIKDARABOK MERCŒUR HERCEGÉNEK KÉPÉHEZ
- **QUITMAN BARNABÁS – KORPÁS ZOLTÁN –
TÓTH FERENC – B. SZABÓ JÁNOS**
A MAGYARORSZÁGI TÖRÖK VÁRHÁBORÚK
NEMZETKÖZI HÁTTERE, 1547–1556
- **SZEMLE**
TÓTH FERENC, ORDASI ÁGNES ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Stefano Bottoni,
Katona Csaba, Martí Tibor
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Borhi László,
Erdődy Gábor, Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Pók Attila, Poór János

9. (41.) évfolyam 2019. 2.

TARTALOM

A normannok és az oszmánok ellen. Az összefogás és a védekezés lehetőségei (Martí Tibor)	153
<i>Tanulmányok</i>	
Gálffy László: Folyami kalandozók. Normannok a Loire-vidéken	157
Miguel Fernando Gómez Vozmediano: A magyarországi háborúk és egy extremadurái nemesi életpálya. Pedro Barrantes Maldonado katona és krónikás (1510–1578)	191
István Szászdi: Spanyol segítség a török elleni harcban. Adalékok a spanyol–magyar katonai kapcsolatok 16. századi történetéhez	219
Gausz Ildikó: Mozaikdarabok Merceœur hercegének képéhez.	
Philippe-Emmanuel de Lorraine útja Székesfehérvárig, 1582–1598	235
Guitman Barnabás – Korpás Zoltán – Tóth Ferenc – B. Szabó János: A magyarországi török várháborúk nemzetközi háttere, 1547–1556	253
<i>Műhely</i>	
Szanka Brigitta: Calais-tól Konstanzig. Zsigmond király 1416–1417. évi utazásának kommunikációs hálójá	295
<i>Szemle</i>	
Az egzotikustól a realistábig. A francia útleírások Magyarország-képének változása, 1818–1910 (Tóth Ferenc)	317
Egy másik Itália. Fiume, 1724–1924 (Ordasi Ágnes)	320

Jelen számunkat Martí Tibor szerkesztette

Spanyol segítség a török elleni harcban

Adalékok a spanyol–magyar katonai kapcsolatok
16. századi történetéhez

A Habsburg-család 16. századi hivatalos levelezését tanulmányozó kutató sokszor szinte kétségbeesik, milyen lassan érkezett meg a tényleges segítség az oszmán hódítás megfékezésére a Spanyol Monarchia uralkodójától, V. Károlytól testvére, I. Ferdinánd magyar és cseh király számára. A támogatásra fordított gazdasági, diplomáciai és politikai erő, mely a Habsburg-dinasztia által uralt területekről származott, nem nevezhető ugyan jelentéktelennek, ám hasznosítása a közös cél érdekében kevésbé észszerűen történt. Jelen tanulmány egy uralkodói levél és a hozzá kapcsolódó dokumentumok segítségével mutatja be, V. Károly német-római császár hogyan igyekezett támogatásra mozgósítani bevethető erőforrásait, amikor az oszmán expanzió a kereszténység keleti határát fenyegette.¹

A magyar király megsegítése

Az Indiák Főlevéltára (*Archivo General de Indias*) őriz egy spanyol uralkodói parancsot, amelyet V. Károly császár közeli bizalmasához, Esteban de Pasamontéhoz, Hispaniola szigetének főkincstárnokához intézett.² Az 1528. április 22-én kelt okiratban Károly utasította hívét, hogy az Indiákról származó bevételekből fizesse ki

* A szerző az Universidad de Valladolid (Departamento de Derecho Penal e Historia y Teoría del Derecho) egyetemi tanára (47002 Valladolid, Plaza de la Universidad, s/n., istvan@der.uva.es).

1 A tanulmány elkészítésekor a szerző a Simancasi Főlevéltárban (*Archivo General de Simancas*) végzett kutatásaira támaszkodott, valamint a spanyol állami levéltárak központi weboldalát használta: Portal de Archivos Españoles (PARES), <http://pares.mcu.es>.

2 Pasamonte aragóniai kikeresztelkedett zsidó családból származott. Nagybátyja, Miguel de Pasamonte 1525-ig Hispaniola (a mai Haiti) szigetének kincstárnoka volt. Hatalmát ahhoz az aragón tanácsosi körhöz való tartozásának köszönhette, mely csoport igen közel állt a spanyol uralkodóhoz. Esteban de Pasamonte egyházi karrier után követte nagybátyját a kincstárnoki tisztségben, amit hivatalos királyi kinevezés is megerősített. 1534. december 6-án bekövetkezett haláláig töltötte be hivatalát. A Nigua folyó partján, Santo Domingótól mintegy 40 kilométerre cukorfinomítóval is rendelkezett, amely Gonzalo Fernández de Oviedo (1478–1557) kortárs krónikáiról szerint „az egyik legjobban kiépített és leghatalmasabb ezen a szigeten mind épületei, mind minden más tekintetében”. 1518-ban a Szent Jeromos-rendi szerzetesek több mint 100 indiánt és 400 aranypezét adományoztak Pasamonténak egy második cukorfinomító felállítására. Pasamontének egy leánya született, Juana, aki az elszegényedett hispaniolai fellebbviteli bíró és floridai követ, Lucas Vázquez de Ayllón egyik fiával, Peróval kötött házasságot. Pasamonte életéről: *Diccionario biográfico español*, 2013. vol. 40.; Casas, 1951; Fernández de Oviedo, 1992.

tartozását Osma püspökének, García de Loaysának, az Indiák Tanácsa elnökének,³ aki nem melleleg a császár gyóntatója és legfőbb tanácsosa is volt. A kétezer dukátos kölcsönt a püspök azért bocsátotta az uralkodó rendelkezésére, hogy az támogatni tudja testvére, I. Ferdinánd magyar király törökellenes hadjáratát. Ferdinánd egyszerre állt szemben Szulejmánnal és annak erdélyi szövetségesével, Szapolyai Jánossal, célja is kettős volt, nemcsak Szent István királyságának egységét próbálta megvédeni, de az oszmánok európai terjeszkedését is meg kellett akadályoznia.

Bár a reformáció tanai gyorsan terjedtek az Osztrák Főhercegség területén, még nagyobb veszélyben forgott a gazdag és dicsőséges múltú Magyar Királyság keresztény öröksége. Amíg az Oszmán Birodalom fenyegetésében élő Ferdinánd rendszeresen intézett segélykérő leveleket bátyjához, emlékeztetve őt erkölcsi kötelességére, jelesül a kereszténység keleti védőbástyájának megsegítésére, addig V. Károly külpolitikájának homlokterében főként a franciaországi és észak-afrikai események álltak. A mélyen vallásos Ferdinándban – aki Istennek ajánlotta magát, hogy e nehéz helyzetben vezesse jóra cselekedeteit⁴ – nagyapja, Katolikus Ferdinánd (1452–1516) szellemi öröksége és a gyerekkorában őt körülvevő jeles spanyol nemesek nevelése nyomán meggyökeresedett *Reconquista* – a katolicizmusnak az iszlám terjeszkedéstől való megvédése – eszméje munkált. Életútja során a kereszténység nyugati kapujától annak keleti határvidékéig jutott el; korának keresztény hitét már nem a mörök, hanem a török janicsárok fenyegették.

Az Újvilág forrásaiból – melyeket a nagyszülők, Katolikus Ferdinánd és Izabella úgymond a kereszténység szolgálatára rendeltek – anyagi segítséget a fent említett összegben túl többször is nyújtott a spanyol korona Ferdinánd részére, aki maga is élénk érdeklődéssel fordult az Indiák ügyei és eseményei felé. Nem véletlen tehát, hogy Hernán Cortés jelentéseinek eredeti kézírata vagy akár az ügynevezett Sámano-krónika az osztrák udvarba kerültek, de a magyar király Gonzalo de Fernández de Oviedóval folytatott levelezése is igazolja a szoros kapcsolatot Ferdinánd és az Újvilág között.⁵ Eme odafordulás és erős kötelék kialakulásában ugyan-

3 García de Loaysa y Mendoza tanulmányait a valladolidi Szent Gergely-kollégiumban végezte, melynek később rektora is lett. 1516-ban a Domonkos-rend spanyol provinciálisává nevezték ki. 1522-től a császár gyóntatója is volt. A burgosi püspök kegyvesztettsége után ő lett az Indiák ügyeinek legbefolyásosabb irányítója. 1524-ben a király az Indiák Tanácsának (Consejo de las Indias) elnökévé tette meg. 1525-ben az osmai püspökség élére nevezték ki. 1530-ban megkapta a bíborosi rangot, majd 1532-ben Sigüenza püspöke lett (ez a püspökség volt a legjövendelműzőbb az egész Spanyol Királyságban). 1536-ban a király a keresztes harc főbiztosa (Comisario General de la Cruzada) címet adományozta neki. Pályafutása 1539-ben érte el csúcspontját, amikor Sevilla érseke lett. Unokaöccsét, Fray Gerónimo de Loaysát az újonnan létrehozott limai érsekség első érsekévé tették. A spanyol uralkodó 1543-ban így értékelte García de Loaysa tevékenységét: „Mindig kiváló az államügyekben, és a stratégiai kérdésekben még most is, bár betegségei csökkentik munkabírását.” *Cómo ser Rey*, 2014. 22.

4 I. Ferdinánd vallásosságáról: Bogár–Guitman, 2017 (a szerk.).

5 Juan de Sámano V. Károly királyi titkára és az Újvilág kormányzására létrehozott Indiák Tanácsának titkára volt. Az ügynevezett Sámano-krónika elbeszéli Francisco Pizarro Peruba vezető első útját. Szászdi Nagy Ádám szerint a krónikát eredetileg Gonzalo Fernández de Oviedo írta, Sámano volt az, aki I. Ferdinándnak elküldte a művet. Gonzalo Fernández de Oviedo madridi áttért keresztény volt. 1478-ban született Madridban, János hercegnek, a Katolikus Királyok fiának udvarában szolgált. A király „jövendelem-ellenőrévé” nevezték ki Pedrarias Dávila 1514. évi expedíciója idején, így a spanyol királyi kincstár számvevőitől független állami tisztségviselő lett, aki egyfajta hivatalnokként tájékoztatta az uralkodót az Újvilág bányáiból

csak a nagyapa játszott szerepet, akinek a Spanyol Birodalom fejeként az volt az eredeti szándéka – amire első, nem formális végrendeletében utalt is⁶ –, hogy a spanyol katonai rendek vezetése mellett az Aragóniai Királyságot és Kasztíliát tartozékaikkal együtt Ferdinándra hagyja addig, míg felséges bátyja, a későbbi V. Károly Németalföldről hazatér Spanyolországba s ott elfoglalja a trónt, aminek a nagyapa ténylegesen nem sok esélyét látta.

Hétszáz kasztíliai tüzer

Medina del Campót, a híres kasztíliai búcsúk és állatvásárok színhelyét 1520. augusztus 21-én Antonio de Fonseca-nak, Coca és Alajeos urának vezetésével királyi csapatok szállták meg és dúlták fel. A hadművelet elsődleges célja a város tüzérégi arzenáljának megszerzése volt, melyet a *comunero*-felkelésben részt vevő Segovia ellen terveztek bevetni. Segovia azt követően állt a *comunero*-mozgalom⁷ mellé, hogy a városi előljáró, Tordesillas árulására a santiagói rendi gyűlésen fény derült. Fonseca-t⁸ és fivérét, Juan Rodríguezt, a nagy befolyással rendelkező burgosi püspököt egyébként családi birtokaik tekintetében komoly veszteségek érték a segoviai *comunero*k lázadása miatt. A Medinát megtámadó királypárti vezér írásos felhatalmazást is kapott a város elfoglalására és a löfegyverek elkobzására, méghozzá Adriano bíborostól (a későbbi VI. Adorján pápától).⁹

Medina del Campo előljárója, Gutierre de Quijada¹⁰ együttműködőnek mutatkozott a fegyverek átadását illetően, ezt megakadályozandó azonban a helyi

kitermelt nemesfémek mennyiségéről, a gyöngyhalászatról, a gyémántbányászatról, értékes fák és egyéb nyersanyagok kitermeléséről Castilla del Oroban (veedor de Castilla del Oro). Castilla del Oro elnevezéssel Katolikus Ferdinánd 1513-ban azt a területet illette, amely a mai Panamának felel meg. Az Indiák első, V. Károly által kinevezett krónikása, a *Historia general y natural de las Indias* (Az Indiák általános és természeti története, 1535, 1557) című mű szerzője volt. Sokakat ismert a konkvisztádorok közül, és számos eredeti kéziratot hozzájutott, amelyek mára már elvesztek. 1557-ben hunyt el Santo Domingóban, az erődítmény parancsnokaként. A spanyol uralkodói család nagyon kedvelte; igazi reneszánsz ember volt, aki Itáliában élt, majd az Újvilágban nőtte ki magát. Műve alapvető ismereteket közöl Amerika elfoglalásáról és bennszülött népeinek 16. századi történetéről. Művét többek között Antonello Gerbi és Manuel Ballesteros Gaibrois dolgozta fel tudományos igénygel (Gerbi, 1992; Fernández de Oviedo, 2002). Vö. Szászdi Nagy, 1978. 453–554.

6 Katolikus (Aragóniai II.) Ferdinánd végrendeleteiről: Calderón Ortega – Díaz González, 2015; Calderón Ortega, 2017.

7 Az 1519-ben császárárrá választott V. Károly ellen felkelő kasztíliai nemesség fegyveres mozgalma (Guerra de las Comunidades de Castilla), amelynek főbb központjai Valladolid és Toledo voltak (a szerk.).

8 Antonio de Fonseca a Királyi Tanács tagja volt.

9 Adriano de Utrecht 1516-tól Tortosa püspöke és Aragónia főinkvizítora volt, majd a bíborosi rangot is elnyerte. 1520-ban V. Károly őt nevezte ki a hispán-félszigeti spanyol területek kormányzójának, mielőtt a császárság német területeire távozott. A bíboros Rotterdami Erasmus személyes barátja és korábban a leuveni egyetem teológiaprofesszora volt. Habsburg I. Miksa megbízásából unokája (a későbbi V. Károly) nevelőjeként tevékenykedett tíz évig, 1505 és 1515 között. Adriano egyszerű családból származott, apja asztalos volt, és egész életében megtartotta szerénységét és békeszeretetét. Volt tanítványa befolyásának köszönhetően elnyerte a pápai tiarát, és VI. Adorján néven az egyház feje lett.

10 V. Károly kiváltságokkal tüntette ki a Quijada család tagjait. Luis, Medina kormányzójának fia és a Királyi Tanács tagja, a király egyik legközelebbi barátja volt, a király háznagya és bizalmasa is. Luis Quijadát bízták

polgárság az utcára özönlött, s az ágyúkat és mozsárágyúkat a főterre állítva akadályozta meg átadásukat. Délben Fonseca végső ultimátumot intézett a helyiekhez a fegyverek ügyében. A medinai lakosok ekkor azzal a követeléssel léptek fel, hogy látni akarják a vonatkozó királyi parancsot; s mivel ilyen dokumentum nem állt a megszállók rendelkezésére, a polgárok, hogy nemleges válaszukat nyomatékosítsák, a medinai apátot és Luis de Quintanillát küldték Fonsecahoz. Utóbbi fenyegetéssel válaszolt, és figyelmeztette a küldöttséget, hogy 6-7 ágyú miatt a város sértetlenségét teszik kockára. A medinaiak kitértettek, mire Fonseca utasítást adott, hogy a település több pontján gyűjtsák fel az épületeket, a tűzvészben a helyi előljáráóság tárházán kívül, ahol a medinai kereskedők tárolták javaikat, a Szent Ferenc-kolostor is, amelynek raktárai szintén telve voltak helyi áruval, megsemmisült. A királyi csapatok ezután visszavonultak, a lángok megfékezése pedig – nehogy a Trastámara-dinasztia kedves városa, ahol Katolikus Izabella is elhunyt, elenyésszen – a medinaiakra maradt.

Medina felperzselése hatalmas felháborodást váltott ki, és tovább erősítette a *comunero*-mozgalom iránti szimpátiát. A következő hetekben *comunero*-csapatok vonultak be Medina del Campóba és birtokba vették a város lőfegyverkészletét. Adriano bíboros mindent megtett, hogy megelőzze az újabb, hasonló, súlyos incidenseket, az eset azonban egyértelművé tette, hogy a város felégetése a Fonseca család, illetve Segovia és Medina nemessége közötti személyes okokra vezethető vissza. A medinai földesurakkal birtokvitában álló Fonseca fő célja az volt, hogy kárt okozzon a *comunero*-párti kereskedő és nemesi rétegnek, melynek szava egy évszázadon keresztül meghatározó volt Medinában és egész Kasztíliában is.

A medinai tűzvész történései legnagyobb részletességgel Francisco Pérez Vargas, a granadai Királyi Kancellária előljáráójának bírósági panasztételéből és perirataiból ismerhetők meg; a medinai lakos házának és jószágainak elpusztítása miatt fordult a bírósághoz. A feljelentést hivatalos eljárás követte, melynek során megállapítást nyert Antonio de Fonsecaéknak mint a gyűjtogatás értelmi szerzőjének a felelőssége, valamint Gonzalo Vela Núñez, Alaejos polgármesterének a végrehajtás miatti felelőssége és Gutierre de Quijadának, Medina előljáráójának bűnsegédlete. A korábban évente megrendezett medinai búcsú és vásár elmaradt, és a lakók még évekkel a villalari vereség¹¹ után is félelemben és rettegésben éltek.¹²

1522-ben, a *comunero*-mozgalom leverését követően a Fonseca testvérek nyomására a medinai regiment azzal fejezte ki az uralkodó iránti hűségét, hogy 500 tüzért toborzott – kétszázat a városból és további háromszázat a Medina körüli falvakból – a franciák ellen Navarrában vívott harcok támogatására.¹³ A *comunero*-ellenes megtorlás Medinában igen erős volt, és a deklaráltan bűnös Mercado és

meg azzal a feladattal, hogy nevelje fel a király törvénytelen fiát, Don Juan de Austriát, aki az uralkodó Barbara Blomberggel folytatott viszonyából született. Don Juan, Lepanto leendő hőse így Villagarcía de Camposban, Luis Quijada és felesége, Magdalena de Ulloa szerető gyámkodása alatt töltötte gyermekkorát.

11 Villalar (1932 után: Villalar de los Comuneros) Valladolid városától körülbelül 40 kilométerre fekvő település, amely nevét az 1521. április 23-án a közelben lezajlott, V. Károly csapatai és a kasztíliai nemesség, a comunerók közötti ütközetről nyerte. A csata a comunerók vereségével végződött; az ütközet a felkelés végét jelentette. A felkelés történetéről: Pérez, 1977.

12 Lásd: Fernández Martín, 1993. 95–106.

13 Uo.

Quintanilla családokon túl számos helyi lakost érintett. Mikor 1523-ban Kasztíliaból 700 főnyi tüzércsapatot toboroztak Habsburg Ferdinánd főherceg kíséretére, az alakulat nagy része Medina del Campóból származott. A férfiak azért álltak be a toborzó zászlaja alá, hogy megvédjék Ferdinánd Bécs városára vonatkozó uralkodói jogát. A gesztusértékű toborzás ellenére Medina del Campo nem épült fel teljesen a tűzvész okozta károkból. A város fiataljai a szegénység vagy a kivándorlás között kényszerültek választani.

Medina del Campótól Bécsig

Ferdinánd infánst a kasztíliaiak mindig is maguk közül valónak érezték, nagyapja, Katolikus Ferdinánd jogos örökösének tartották, s nem az Ausztriai-ház távoli leszármazottját látták benne. Habsburg Ferdinánd Alcalá de Henaresben, Cisneros bíboros palotájában született, anyanyelve a spanyol volt; bátyja, Károly a flamand Gentben született, és jobban kedvelte a francia nyelvet. Ferdinándot arra nevelték, hogy szeresse a spanyolokat, míg Károlyt arra intették, ne bízzék bennük és ne tartsa őket túl sokra. Utóbbi nevelője, Rotterdami Erasmus is kiemelte, hogy Spanyolország tele van mórokkal és zsidókkal, ezért *non placet Hispania*. Emellett Károly fülébe is eljutott az a széles körben tényként kezelt pletyka, hogy spanyol királyi nagyapja emberei mérgezték meg apját, Szép Fülöpöt. Ezzel szemben testvére, Ferdinánd soha nem adta fel spanyolbarát eszméit, és magáénak érezte nagyszülei, a Katolikus Királyok Istentől elrendelt feladatát: megvédeni Európát az iszlámtól.

A kasztíliai *comunero*-felkelés drámája közepette az új spanyol király, Habsburg Károly is megérkezett az Ibériai-félszigetre és kikötött Asturiasban. Az első halászfalu,¹⁴ amelyet meglátott, úgy tűnt az uralkodónak és kíséretének szemében, mint valamely „félmeztelen vademberek” lakta porfészek, így hát Károly hispán földre lépése nélkülözött minden pátoszt. Az új király egyik első rendelkezéseként felszámolta testvére Aranda de Dueró-i udvartartását, elvette javadalmait, elbocsátotta a szolgálatában állókat, és Ferdinándot erődbe zárta, míg 1518 májusában úgy nem döntött, hogy Santander kikötőjén keresztül Németalföldre küldi. Ezek az intézkedések növelték a kasztíliaiak aggodalmát. A Ferdinándot kedvelő spanyolok bíztak abban, hogy az ifjú fel tud nőni nagyapja, Katolikus Ferdinánd egykori nagyságához; ez a bizalom azonban tovább növelte bátyja féltékenységét és tanácsnokai fondorkodását, akik úgy látták, Ferdinánd valós veszélyt jelent a spanyol koronára.

Ferdinánd eltávolításának egyik legnagyobb kárvallottja a leóni frey¹⁵ Pero Núñez de Guzmán volt, akit Katolikus Ferdinánd hálából szolgálataiért, amit Ferdinánd infáns nevelőjeként végzett, korábban a Calatrava-lovagrend főelöljárójává

¹⁴ Tazones (Villaviciosa – Asztúria, Spanyolország).

¹⁵ A spanyol katonai lovagrendek tagjainak neve előtt szereplő „frey” („freyr”) jelentése: „úr”; az egyházi személyek, szerzetesrendek tagjainak neve előtt a „Fray” („fraile”) a „testvért” jelenti (a szerk.).

emelt. Guzmánt és az astorgai püspököt Cisneros¹⁶ bíboros azzal vádolta meg V. Károly előtt, hogy ők az értelmi szerzői Ferdinánd trónkövetelői ambícióinak.

Frey Pero Núñez de Guzmánt Katolikus Ferdinánd nevezte ki unokája nevelőjének, de már régóta a királyi udvar kegyében állt; korábban Aragóniai János asztúriai herceg udvarában szolgált, aki Ausztriai Margitot, Károly és Ferdinánd nagynénjét vette feleségül, és utód nélkül halt meg. Gonzalo Fernández de Oviedo szintén ismerte a nevelőt, és a herceg udvartartását bemutató művében nagy tisztelettel emlékezett meg róla.¹⁷ A nemes leóni lovagot V. Károly azzal szégyenítette meg, hogy a valladolidi Szent Benito-kolostorba záratta, ami hozzájárulhatott ahhoz, hogy Guzmán családja később a *comunero*-mozgalom oldalára állt, és testvére, Ramiro, Toral örökös ura, a leóni *comuneros* vezetője lett. A Guzmán család régi vizigót nemesi nemzetségből származott, és mindig is a leóni elit között tartották számon tagjait. Szintén e jeles család egyik ágának volt a tagja a Domonkos-rend alapítója, Guzmán Szent Domonkos. V. Károly császár 1522. október 18-i rendeletében 33 leóni *comunero* felett hozott ítéletet: 15 személyt száműztek, 18 személyt „bűnösnek találtatott a lázadás vétkében” és halálra ítéltetett. Közöttük voltak Ramiro és fiai, Álvaro, Diego, Gonzalo és Juan.¹⁸ Don Ramiro de Guzmán száműzetésbe menekült a halálos ítélet elől, és Ferdinánd távoli, bécsi udvartartásában keresett

16 Francisco Jiménez de Cisneros bíboros, az Alcalái Egyetem alapítója (1500) Katolikus Izabella halála után kétszer is kasztíliai régens volt. Vö. García, 2005.

17 Frey Pero, teljes nevén Pedro Núñez de Guzmán egyike volt az infáns állandó kíséretére rendelt öt idős lovag egyikének. Gonzalo Fernández de Oviedo így említi munkájában: „Egyikük Pero Núñez de Guzmán volt, aki később a Calatrava-rend előljárója, majd haláláig nagymestere lett; miután megszületett don Fernando infáns, aki most Róma, Magyarország és Csehország királya, az infáns nevelője lett és hűen gondoskodott róla.” Fernández de Oviedo, 1870. 15.

18 Díaz-Jiménez, 1916. 143. A Núñez de Guzmán családról lásd: Szászdi, 2010. Juan Ponce, Puerto Rico meghódítója és Bimini helytartója Frey Pedro Núñez de Guzmán szolgálatában állt, aki Ponce karrierjét is elindította az Újvilágban, mivel jó barátja volt Frey Nicolás de Ovando kormányzó, az Indiák utolsó főkormányzója, aki szintén egyike volt azon tapasztalt és bölcs nemeseknek, akik don Juan herceg, a Katolikus Királyok trónörökösének állandó kíséretéhez tartoztak, és a hercegi udvarban éltek. Frey Pedro Núñez de Guzmán és a fernandisták kegyvesztése kemény csapás volt Juan Ponce de Leónnak (aki a Leóni Királyságban született), csakúgy, mint Ovando, az Alcántara-rend előljárójának kényszerű visszatérése Kasztíliába, aki Guzmánhoz fűződő szoros barátságának köszönhetően Ponce de Leónnak az Antillákon kifejtett tevékenységét is hathatósan támogatta. Ponce és Frey Pedro Núñez de Guzmán legidősebb lánya, apja akaratát követve, földeket adományozott az első, Hispaniola szigetén kívül megalapított domonkos kolostor megépítéséhez. Az új kolostor első priorja a neves Fray de Antonio de Montesino, az indiánokat védelmező prédikátor volt. A leóni *comunero*-lázadások után don Ramiro de Guzmán és fiai, Álvaro, Diego, Gonzalo és Juan, menekülni kényszerültek Spanyolországból, mivel veszélyben forgott életük: V. Károly halálra ítélte a család tagjait. Ramiro de Guzmán felesége, doña María de Quiñones azonban hátramaradt, és hősiesen védte a család erődítményét, a Toral de los Guzmanest. A család férfi tagjai pedig a magyar és cseh király udvarában kértek menedéket, abban bízva, hogy Ferdinánd közbenjárásukban testvérénél. Ferdinánd tisztelettel fogadta a spanyol arisztokrata családot. Mur egy másik érdekes részletet emel ki don Ramiro másik fiáról, Martín de Guzmánról, aki gyermekkorában Kasztíliában Ferdinánd játszótársa és közeli barátja volt, és a későbbi király nagyra becsülte. Ferdinánd készítette elő Martín de Guzmán esküvőjét Anna von Schönburggal; a jeles eseményen részt vett a magyar és cseh király és a teljes királyi család. Ferdinánd részletes levélben számolt be az eseményekről doña María de Quiñonesnek, Martín édesanyjának. Martín 1561-ben tért vissza Spanyolországba; a domonkosok leóni kolostorában temették el, néhány méterre ősei palotájától. Sírhelye később megsemmisült az egyházi javak 19. századi elkobzásakor. Mur i Raurell, 2003. 97–98.

menedéket.¹⁹ Ferdinánd új udvarában is hű spanyoljaival vette körül magát, mivel az udvartartás egy része Spanyolországból Brabanton át Ausztriáig kísérte az infánst,²⁰ míg mások, főként a *comunero*-kötődésűek, később csatlakoztak Ferdinándhoz a Duna-parti császárvárosban.²¹

A fent említett 700 kasztíliai tüzér is Bécs felé vette útját; közöttük számos olyan ősi ibér nemzetség sarja felbukkant, akit a kibontakozóban lévő spanyol abszolútizmus űzött el hazájából. A Ferdinánd testőrségét alkotó alakulat tagjainak vigaszt nyújthatott, hogy bár otthonuktól távol, de mégis a Katolikus Királyok örökösét szolgálhatták. A hosszú és viszontagságos út végén nem Bécs, hanem Bécsújhely várta őket, mivel nem sokkal korábban a császárváros megtagadta Ferdinánd fogadását. Az infáns bölcsen elfogadta a számára felajánlott kompromisszumot, és Bécsből délre rendezte be új udvarát. Bécsújhelyen volt nagyapja, Miksa rezidenciája is, és a néhai uralkodó a város Habsburg-hűsége miatt úgy rendelkezett, ott is helyezték örök nyugalomra.

Amikor Ferdinánd spanyol csapatai végül bevonultak Bécsbe, ismeretlen és ellenséges világgal találták szembe magukat; a nyelvet és a helyi szokásokat is idegenül szemlélték. Hasonlóképpen a császárváros protestáns többségű lakossága is bizalmatlanul fogadta a Habsburgok megsegítésére érkezett katonákat, akikre természetesen külföldiként és nem utolsósorban fanatikus katolikusként tekintettek. Miután a hispán zsoldosok (*hysspanisch khnecht*) elfoglalták a fővárost, Ferdinánd főherceg Bécsújhelyre vitette a város elöljáróit, s bíróság elé állította

19 A Bécsben fellelhető források adatai fia, Martín de Guzmán bécsi jelenlétét és udvari szolgálatát igazolják. Vö. Laferl, 1997. 237–238.

20 Ferdinánd németalföldi udvaráról: Fagel, 2004. 253–272.

21 Köztük volt Agustín Velázquez, akinek családja már Ferdinánd dédszüleit is szolgálta Arévalóban, és 1522 óta maga is az infáns mellett tartózkodott Ausztriában; vagy Martín de Paredes, akit még Flandriában tettek meg az infáns pohárnokává. Apja, Sancho de Paredes Ferdinánd nagyanyja, Katolikus Izabella udvarmestere volt. Ferdinánd írnokai is spanyolok voltak: Francisco de Salamanca és Juan de Castro; kincstárnoka a frissen katolizált Gabriel de Salamanca, aki korábban az infáns titkáráként szolgált (vö. Rudolf, 2003). Három *comunero* hátterű spanyolt szeretnék itt kiemelni a Ferdinánd köréhez tartozó ibériaiak közül: az egyik a toledói don Pedro Laso de Castilla, aki Ferdinánd asztalnoka volt, és 1528-ban főistálló-mestere lett. Ferdinánd a sziléziai nemes származású Polixena Ungnaddal való frigyét is támogatta. Pedro Laso de Castilla fia, a madridi születésű Luis Laso de Castilla, 22 évesen 1523 augusztusában felvételt nyert a Santiago-lovagrendbe, egy időben rokonával, a híres Garcilaso de la Vegával – aki Pedro Laso de la Vega fia volt, s Portugáliában lelt menedéket, María de Pachecóval és másokkal együtt. Francisco Laso de Castilla színén megjelent a magyar király udvartartásában, és a fentebb említett don Pedro Laso testvére volt (Mur i Raurell, 2003. 97–98.; Vaquero Serrano, 2013. 211–213.). A másik *comunero*-leszármazott család a Medina del Campó-i Mercado família. Ferdinánd kasztíliai udvarának főtétekfőgőmestere (*despensero mayor*: kasztíliai udvari főméltóság, késő középkori jelentőségéről lásd: Cañas Gálvez, 2015), Fernando de Mercado *comunero*ként Medina védelmében tüntette ki magát. Fia, Alfonso is Medinában született, és együtt nőtt fel Ferdinánddal és fő udvari embere (valet servant) volt; Mur szerint osztrák területekre is elkísérte Ferdinándot, majd Bernardino de Meneseszel együtt a Magyar Királyságban teljesített királyi megbízásokat. Ferdinánd hálája jeléül 1534-ben kérelmezte a Calatrava-rendbe való felvételét (Mur i Raurell, 2003. 97.). Máiig nem bizonyított ugyanakkor, hogy Alfonso apja azonos volt-e azzal a híres *comunero*-vezérrrel, aki Luís de Quintanillával együtt a Medina del Campó-i felkelőket vezette. Quintanilla a Szent Jakab-rend elöljárója volt, don Juan infáns kori inasa és a Katolikus Királyok hű szolgája, így megmenekült a *comunero*-ellenes retorzióktól, annak ellenére, hogy neve később nem került fel a spanyol uralkodó általános amnesztialistájára.

őket: hét városi vezetőt kötél általi halálra ítélték, kivégzésüket a bécsújhelyi főtéren 1522. augusztus 11-én végre is hajtották.²²

Ferdinánd őrezredéből jó néhányan hét esztendővel később, 1529-ben, amikor Szulejmán ostrom alá vette Bécset, a város védelmében is kitüntették magukat. Ferdinánd ekkora már letett arról, hogy bátyja segítségére várjon, annál is inkább, mivel V. Károly a Velence, Franciaország és a pápai állam által létrehozott cognaci liga ellen készülő háborúra tartogatta erőforrásait. A Habsburg-dinasztia egyetlen tagja, aki ekkorra hajlott Ferdinánd megsegítésére, nagynénje, Habsburg Margit volt, aki Spanyol Németalföld kormányzójaként Brüsszelben élt.²³ Margit 1530-ban bekövetkező halála előtt még döntött arról, hogy a számára oly kedves unokaöccsének 1500 fős katonai alakulatot bocsássonak rendelkezésére, az alakulat főkapitány-helyettese Luis de Ávalos lett. Az 1500 katonából azonban csupán 750 érkezett meg Bécsbe, mivel útban Bécs felé a zsoldosok fele dezertált a zsoldfizetés elmaradása miatt.

1529 végére Szulejmán seregei nemcsak az európai perifériát, hanem magát Nyugat-Európát is fenyegették. A pavai csata után, 1525 februárjában I. Ferenc francia király a behódolás jeleként titokban gyűrűjét küldte el a szultánnak, és segítséget kért tőle V. Károly ellenében; ez volt az első alkalom, hogy egy nagy hatalmú keresztény uralkodó a remélt szövetség fejében önként meghódolt a töröknek. Nándorfehérvár bevételével a török seregek bejutottak Európa szívébe: a mohácsi csata után előbb kirabolták, majd másfél évtizeddel később elfoglalták a középkori Magyar Királyság jelentős részét. A csatában II. Lajos magyar uralkodó is elesett. A magyar rendek megosztottak voltak az utódlás kérdését illetően: egy részük 1526 novemberében Szapolyai János erdélyi vajdát választotta királlyá a székesfehérvári országgyűlésen, akit ugyanott, november 11-én a Szent Koronával az ország törvényeinek megfelelően meg is koronáztak. Az udvari párt ugyanakkor az 1526. december 17-i pozsonyi országgyűlésen Ferdinánd ausztriai főherceget és cseh királyt választotta királlyá. Ferdinánd koronázására 1527. november 3-án, Székesfehérvárott, Podmaniczky István nyitrai püspök közreműködésével került sor: mindkét személy a Magyar Királyság törvényes uralkodója lett. Ferdinánd azon túl, hogy a magyar koronával királyságainak területét növelni tudta, valószínűleg lehetőséget láthatott a *Reconquista* fő védőszentjétől, Szent Jakabtól kapott újabb küldetésre is, jelesül hogy folytassa iszlámellenes harcát.²⁴

Ferdinánd egész életét Szent Jakab odaadó szolgálata jellemzi: Innsbruckban templomot is emeltetett a szent tiszteletére. Érdemes ismét felidézni, hogy Ferdinánd gyermekkori nevelője a Calatrava-lovagrend tagja volt, melyet 1158-ban

²² Esparza, 2017; Kirchofer, 1984.

²³ 1531-ben, Margit főhercegnő halálát követően unokahúga, Mária, a magyar király özvegye követte e rangban. Bátyja nyomásgyakorlása ellenére Mária nem kívánt ismét házasságra lépni, és férjét haláláig gyászolta. 1558 őszén Cigalesben halt meg. Férje iránti szerelmének és a magyarok iránti szeretetének örök emléke a brüsszeli Szent Gudula-székesegyház üvegablakainak díszítése, melyet Mária rendelt meg, és amely Lajost a többi szent magyar király között ábrázolja. A birodalmi Habsburg-dinasztiában Ferdinánd mellett Mária volt a leginkább tudatában annak, mit jelentett Magyarország török kézre kerülése.

²⁴ Itt érdemes kiemelni, hogy Ferdinánd 1503-ban született, és Granada, az utolsó arab erősség Spanyolországban, 1492-ben, a *Reconquista* végén szabadult fel.

éppen azért alapított a spanyol uralkodó, hogy Toledótól délre biztosítsa a királyság határait a mór betörések ellen, és amelynek szabályzata sokat merített a templomos rend Szent Bernát által véglegesített reguláiból. Granada ostrománál, melynek eredményeként felszámolták az Ibériai-félsziget utolsó muzulmán bástyáját, a Calatrava- és a Santiago- (Szent Jakab-) rend tüntette ki magát leginkább.

1527-ben, miután a mohácsi vereség és II. Lajos elestének híre a spanyol udvart is elérte, V. Károly Valladolidba hívta össze a spanyol rendi gyűlést, hogy anyagi forrásokat teremtsen elő a törökellenes harcokra.²⁵ Ám a császár sem a nemesség, sem a katonai rendek jóváhagyását nem nyerte el újabb kölcsönökre a törökellenes harcok támogatásához. Károly korábban nagy összegű kölcsönökre kötött felhatalmazást, melyeket az államadósság terhére folyósítottak a kijelölt célokra, így valószínűleg nem a spanyol rendek szolidaritásának hiánya akadályozta meg terveit (újabb kutatások szerint 1526 decemberében és 1527 januárjában számos spanyol egyházi és világi személy ajánlott fel kisebb-nagyobb összeget I. Ferdinánd megsegítésére);²⁶ valószínűleg inkább a fenyegetettség távoli volta és a spanyol bel- és külpolitika egyéb prioritásai befolyásolhatták a döntést.

A Simancasi Főlevéltár Guerra y Marina iratsorozatában található dokumentumok azonban azt mutatják, hogy az V. Károly kérésére a Kasztíliai Királyság egyházi és világi tagjai által felajánlott összegek kifizetésére, illetőleg a tényleges katonai segítség időben történő Bécsbe érkezésére nem került sor. Ferdinánd a következő instrukciókat adta a Károlyhoz Bécs 1529. évi ostromát megelőzően küldött követe számára: *„...kérj segítséget tőle, felmentő sereget és kölcsönt, és ha kérdené, hogyan (milyen úton), mondd neki, hogy Tirolon vagy Friulin, vagy tengeren, vagy más úton, ahogy neki a leginkább tetszenék, és ne egyben legyen nagyobb összeg, amit észszerű őrsereggel küldjön; hiszem Istent, hogy tiétek lesz a győzelem. Mondd el neki, hogy pénznek hiányában vagyok, ami az ellátáshoz kell. És noha látni fogja majd leveleimből, hangsúlyozd, embereimet egyetlen hónapig tudom csak tartani, és ha nem tud ilyen hamar felmentést küldeni, a lehetőségek szerint igyekezzen; mert bár csapataink bátran tartják magukat, jobb 15 nappal később felmentést kapni, mint egy órával teljesen elkésve. Mondd neki, hogy segítséget kértem minden földről, hogy jöjjenek megmentésünkre, amilyen hamar csak lehet. Ugyanígy kértem a [Szent Római] Birodalom fejedelmeit és városait, és kész vagyok a Csehországba indulásra ugyanezt tenni. (...) Számold be neki a védők tüzéségének számáról, ami itt [Bécsben] van: csak száz jó egység, más támogató csatateri tüzéség nélkül. (...) győzd meg őt, hogy emberei nélkül nem lehet szerencsés és jó kimenetele a csatának, és hogy ha ők hátul lesznek, mi pedig elől, annál jobb lenne. Mondd el neki, ha Bécs*

25 A Simancasi Főlevéltár iratai között őriznek egy borítékot, mely a jegyzékek szerint a csata részletes leírását tartalmazta. A *Relación del Halconero* (A solymázmester elbeszélése) című irat maga már nem található a levéltárban; lehetséges, hogy a napóleoni invázió idején kallódott el. Ami viszont kétségtelen: a mohácsi vereség hatalmas visszhangot váltott ki a spanyol udvarban is. A mohácsi csata spanyol visszhangjáról részletesen: Korpás, 2004. 5–17., illetve Korpás, 2008. 53–69.

26 Korpás, 2008. 60–65.

*elvesznék, Ausztriának mind az öt része elvesznék, ahogy Morvaország és Csehország és a német föld nagyobbik része is.*²⁷

1529-ben a török katonai expanzió már a spanyol udvar számára is sokkal kézzelfoghatóbb jelét adta a hódító törekvéseknek, ekkor ugyanis Szulejmán 150 ezer katonából álló seregével, melyet 300 löveg és 20 ezer teherhordó teve is támogatott, Bécs alá vonult. A török sereg ütőképességét fokozta a jó felszereltség mellett a rettegett janicsár elitalakulatok híre. A szultán Bécs alá vonulása azonban elhúzódott, és négy hónapig tartott. A szokatlanul hűvös és csapadékos nyár lassította az oszmánok előrehaladását, ám szeptember végén készen állva a végső ostrom megindítására, Bécs falai alatt gyülekeztek. A török hadvezérek a város masszív védőfalaitól tartottak az ostrom előtt, ám végül a falak helyett a város védői tették a legtöbbet az ostromlók feltartóztatásáért.

A hatalmas török erővel szemben Bécs 20 ezer gyalogos védőt tudott felsorakoztatni, soraikban a 700 fős kasztíliai alakulattal, amely Zágráb védelmét követően ment a császárvárosba.²⁸ Köztük voltak a Medina del Campó-i tüzerek is, akik öt évvel korábban Ferdinánd kíséretében érkeztek osztrák földre. A védelem derékhadát az V. Károly küldte 17 ezer fős zsoldosereg alkotta.

A bécsi levéltári iratok megőrizték a város védelmében részt vevő spanyolok egyikének-másikának nevét is: *Hispani capitanei Ludouicus de Aualos, Magister campi Ioannes de Salinas, Melchior de Villareal, Juan de Aguilera et circiter septingentos Hispanos pedites.*²⁹ Szintén említés esik egy bizonyos *Diego de Serav*ról (a Saravia családnévvel azonosítható),³⁰ valamint Jaime García de Guzmánról. Így írhatták be

27 „...suplicarle por ayuda y socorro de gente y de dinero y presto y si le demandan por donde le dixereis por Tirol, por Friol, o por mar o por otros medios que mejor le paresçeran y que no tenga en mucho el gran numero que trae que con razonable exercito espero en Dios que sea vuestra la Vitoria. – Dezirle la falta que tengo de dinero para proveerlo que conviene. – que aunque vera por las cartas que mi gente no se podra thener mas de por un mes que syno puede tan presto socorrer que por eso no lo dexé de hazer para que ellos por aventurar han hecho como los que quieren ser socorridos quinze dias mas presto que vna ora tarde. – que diga tambien que he demandado ayuda a toda la tierra mandando que vengan al socorro quand mas presto se podra haser. – El mismo he hecho con los principes y villas del Ymperio que soy deliberado yr en persona a Bohemia a haser lo mismo. [...] significarle el numero del artilleria que ay [en Viena] que son çient pieças buenas syn otra artilleria de campo [...] advertirle que sin su gente no se puede buenamente aventurar la batalla y que estando ellos atras y noos por delante podrase hazer tanto mejor. – Que si Viena se pierde con la gente que toda las çinco tierras de Austria son perdidas y Morauia y grand parte de Bohemia y de Alemania.” AGS, Guerra y Marina, Legajo II. fol. 169.

28 Vö. Korpás, 2008. 101.

29 Ezt Xavier Sellés-Ferrando „700 szolga”-ként fordította, ám értelmezésem szerint itt a 700 medinai tüzer-ről van szó. Sellés, Pfandl nyomán, úgy becsüli, a Bécset Szulejmán csapatai ellen védő 750 spanyolból csupán 250 élte túl az ostromot. Sellés-Ferrando, 2003. 110.

30 Biztosan megállapítható, hogy Alonso de Saravia rokona, aki híres valladolidi katolizált zsidó családból származó comunero volt (Alonso de Saravia életéről lásd: Suárez Varela, 2015; Cantera Burgos, 1968). Érdemes itt kiemelni néhány adatot, melyek igazolhatják a rokonságot Diego és Alonso között. Az Alonso de Saraviáról a lenticben közölt adatok Suárez idézett művéből származnak. Saravia anyja a híres katolizált zsidó burgosi Santa María-Cartagena családból származott; apja a toledói Franco család leszármazottja volt. Anyai nagyapja Pedro de Cartagena, Pablo de Santa María (Burgos püspöke) fia és Alonso de Cartagena bíboros testéve volt. Pedro de Cartagena Burgos tanácsnoka volt, és a királyi őrség tagja. Alonso de Saravia apja García Franco de Toledo volt, főkincstárnokként és Valladolid tanácsnokaként szolgálta II. János királyt. Saravia a palenciai püspök, don Alonso de Burgos unokaöccse volt; a püspök ala-

magukat azok a medinai spanyol vitézek a történelemkönyvek lapjaira, akik hősiességükkel nemcsak Bécs városáért, de a Magyar Királyság jövőjéért is harcba szálltak.

Függelék

Madrid, 1528. április 22.

Archivo General de Indias, Indiferente General, 421, Legajo 13, f. 100v.

[A folió margóján: El Obispo de Osmá para que le paguen dos myll ducados que prestó]³¹

El Rey

Estevan de Pasamonte nuestro thesorero de la Ysla Española, yo vos mando que de cualesquier maravedis e pesos de oro de vuestro cargo del año venidero e myll e quinientos e veynte e nueve años, deys e pagareis al Reverendo in Xpo padre Obispo de Osmá, my confesor presydenete del my Consejo de las Yndias, o a quien su poder toviere, dos myll ducados de oro que montan setecientas y çinquenta mill marauedis, en pago de otros dos mill ducados que me prestó para cosas cunplideras a mi seruiçio para el socorro y cambio que hezimos al Serenisimo Rey de Vngria, mi muy caro e muy amado hermano para contra el Turco, enemigo de nuestra Sancta Fee Catholica, e dadselos e pagadselos e tomad su carta de pago o de quien el dicho su poder oviere; con la qual y con esta my çedula syendo tomada la rrazon della por Sancho de Paz, mando que vos sean recibidas e pasados en quanto los dichos dos myll ducados de oro. Fecho en Madrid, A veinte e dos dias del mes de abril de mill e quinientos e veinte e ocho años.

Yo el Rey.

Francisco de Covos.

No estava anulada de ninguno

[Lapszélén kivonat: Osmá püspökének fizessenek meg kétezer dukátot, melyet korábban kölcsönadott.]

pította a valladolidi San Gregorio-kollégiumot, és kiemelkedő befolyása volt Katolikus Izabella udvarában. 1489-ben Saravia is a Katolikus Királyok szolgálatába lépett, és a királyi őrség kapitánya lett. 1507 és 1508 között Logroño tanácsnoka, majd Katolikus Ferdinánd 1512-ben Ferdinánd infáns főudvarnokává nevezte ki (Suárez Varela, 2015. 269–270., 274.). Joseph Pérez jelzi, hogy Saravia is tagja annak a csoportnak, melyet I. Károly „fernandista”, vagyis infánspárti elkötelezettsége miatt távolított el a királyság tisztségeiből. Az üldöztetés kétségtelenül megviselte Saraviát (Pérez, 1977. 478.). Úgy vélem, hogy Diego de Saravia, a bécsi nehézpuskás Alonso de Saravia egyik fiatalabb fia lehetett, akinek személyazonossága Suárez Varela szerint még nem bizonyított. Apja kivégzése után logikusnak tűnhet, hogy barátaival együtt Valladolidtól minél messzebb keressen menedéket. A Saravia család más tagjai Portugáliába menekültek, ahol ma is elterjedt a Saraiva vezetéknev (portugál átírásban).

31 Korabeli, azonos kéz írása.

A Király

Estevan de Pasamonténak, Hispaniola szigetén kincstárnokunknak ezennel megparancsolom, hogy a rád bízott [a kincstárban lévő] maravédiből és aranypezóából az eljövendő 1529. esztendőben adjál át és fizessél meg a Krisztusban tisztelendő Osma püspökének, gyóntatóatyámnak és az Indiák Tanácsa elnökének vagy megbízottjának 2000 dukátot aranyban, ami 750 000 maravédit jelent fizetségképpen azért a 2000 dukátért, melyet rendelkezésemre különböző kiadásokra kölcsön gyanánt bocsátott, mely kiadásaimat arra fordítottam, hogy megsegítsük és támogassuk azokkal Magyarország felséges királyát, drága és igen szeretett fivéremet a törökkel, a mi szent katolikus hitünk ellenségével szemben, és add át és fizess meg neki, továbbá vedd át tőle a kifizetés elismervényét vagy attól, aki őt képviseli és jelen oklevellemmel, melyet Sancho de Paz tanúsít, megparancsolom, hogy neked kezredbe fizessék minél előbb a mondott 2000 aranydukátot. Kelt Madridban április hónap 22. napján az 1528. évben.

Én, a Király

Francisco de Covos

Ellenjegyzés nélkül

Fordította: Martí Tibor – Virágh Anna

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Kiadatlan források lelőhelyei

AGI

Archivo General de Indias, Sevilla

AGS

Archivo General de Simancas, Valladolid

2. Kiadott források és szakirodalom

Bogár–Guitman

2017 Bogár Judit – Guitman Barnabás: „Pius rex” – I. Ferdinánd király lelkisége. In: *Lelkiség és irodalom. Tanulmányok Szelestei N. László tiszteletére*. Szerk. Bajáki Rita et al. Bp., 2017. 115–121.

Calderón Ortega

2017 Calderón Ortega, José Manuel: El proceso de redacción del último testamento de Fernando el Católico el 22 de enero de 1516. In: *IX Encuentros de Estudios Comarcales Vegas Altas, La Serena y La Siberia. Dedicados a V Centenario de la muerte del Rey Fernando „El Católico”*. Coord.: Rodríguez Cerezo, Guadalupe et al. Don Benito, 2017. 29–52.

Calderón Ortega-Díaz González

2015 Calderón Ortega, José Manuel – Díaz González, Francisco Javier: *El proceso de redacción del último testamento de Fernando el Católico el 22 de enero de 1516*. Zaragoza, 2015.

Cañas Gálvez

2015 Cañas Gálvez, Francisco de Paula: El despensero mayor de las raciones de la Casa del rey. Estudio institucional y documentos de un oficio curial en la Castilla Trastámara (1380–1456). In: *Cuadernos de Historia del Derecho*, 22. (2015) 117–185.

Cantera

1968 Cantera Burgos, Francisco: El poeta Cartagena del „Cancionero General” y sus ascendientes los Franco. In: *Sefarad. Revista de Estudios Hebraicos y Sefardíes*, 28. (1968) 1. sz. 3–39.

Casas

1951 Casas, Bartolomé de las: *Historia de las Indias*. I–III. Edición de Agustín Millares Carlo y estudio preliminar de Lewis Hanke, Mexico, 1951.

Cómo ser Rey

2014 *Cómo ser Rey. Instrucciones del emperador Carlos a su hijo Felipe. Mayo de 1543*. Edición crítica: Ball, Rachael – Parker, Geoffrey. New York–Madrid, 2014.

Díaz-Jiménez

1916 Díaz-Jiménez y Molleda: Eloy: *Historia de los Comuneros de León y su influencia en el Movimiento general de Castilla*. Madrid, 1916.

Diccionario biográfico español

2013 *Diccionario biográfico español*. Vol. 40. Páramo – Pérez de Cebberos. Madrid, 2013.

Esparza

2017 Esparza, José Javier: *Tercios. Historia ilustrada de la legendaria infantería española*. Madrid, 2017.

Fagel

2004 Fagel, Raymond: Don Fernando en Flandes (1518–1521). Un príncipe sin tierra. In: *Fernando I, 1503–1564. Socialización, vida privada y actividad pública de un Emperador del Renacimiento*. Coord.: Alvar Ezquerro, Alfredo. Madrid, 2004. 253–272.

Fernández de Oviedo

1870 Fernández de Oviedo y Valdés, Gonzalo: *Libro de la cámara real del Príncipe don Juan*. Madrid, 1870. (Libros Publicados por la Sociedad de Bibliófilos Españoles, 7.)

1992 Fernández de Oviedo y Valdés, Gonzalo: *Historia general y natural de las Indias, islas y tierra firme del mar océano*. Edición y estudio preliminar de Juan Pérez de Tudela Bueso. Madrid, 1992.

2002 Fernández de Oviedo y Valdés, Gonzalo: *Sumario de la natural historia de las Indias*. Edición de Manuel Ballesteros Gaibrois. Madrid, 2002.

Fernández Martín

1993 Fernández Martín, Luis: El incendio de Medina del Campo. 21 de agosto de 1520. Un testimonio inédito. In: *Investigaciones históricas. Época moderna y contemporánea*, 13. (1993) 95–106.

García Oro

2015 García Oro, José: Cisneros. *Un cardenal reformista en el trono de España (1436–1517)*. Madrid, 2015.

Gerbi

1992 Gerbi, Antonello: *La naturaleza de las indias nuevas. De Cristóbal Colón a Gonzalo Fernández de Oviedo*. México, 1992.

Kirchhofer

1984 Kirchhofer, Wolfgang: *Erinnerungen eines Wiener Bürgermeisters 1519–1522*. Hrsg. v. Perger, Richard. Wien, 1984. (Schriftenreihe des Instituts für Österreichkunde, Österreich-Archiv.)

Korpás

2004 Korpás Zoltán: A spanyol Államtanács a mohácsi csatavesztésről. In: *Lymbus. Magyar-ságtudományi Forrásközlemények*, 2. (2004) 5–17.

2008 Korpás Zoltán: *V. Károly és Magyarország, 1526–1538*. Bp., 2008.

Laferl

1997 Laferl, Christopher F.: *Die Kultur der Spanier in Österreich unter Ferdinand I. 1522–1564*. Wien, 1997.

Mur i Raurell

2003 Mur i Raurell, Anna: Ex Hispanios Sequuti. La Corte de Fernando I y las Órdenes Militares españolas. In: *Fernando I. Un infante español emperador*. Valladolid, 2003.

Pérez

1997 Pérez, Joseph: *La revolución de las comunidades de Castilla (1520–1521)*. Madrid, 1977.

Rudolf

2003 Rudolf, Karl Friedrich: Yo, el infante – ich, der Infant. Ferdinand, 'Prinz in Hispanien'. In: *Kaiser Ferdinand I. 1503–1564. Das Werden der Habsburgermonarchie*. Hrsg. v. Seipel, Wilfried. Wien–Mailand, 2003. 31–51.

Sellés-Ferrando

2003 Sellés-Ferrando, Xavier: El primer asedio turco a Viena en la lieteratura española. In: *Fernando I. Un infante español emperador*. Valladolid, 2003.

Suárez Varela

2015 Suárez Varela, Antonio: La comunidad de Valladolid y la cuestión conversa. El caso del procurador Alonso de Saravia. In: *Carlos V. Conversos y comuneros: Liber Amicorum Joseph Pérez*. Coord.: Szászdi León-Borja, István – Galende Ruiz, María Jesús. Valladolid, 2015. 259–352.

Szászdi

2010 Szászdi, István: Juan Ponce, los indios y la exploración de Puerto Rico. El primer Gobernador de la Isla de San Juan Bautista nació en Santervás de Campos. In: *Iacobus. Revista de Estudios Jacobeos y Medievales*, 27–28. (2010) 227–239.

Szászdi Nagy

1978 Szászdi Nagy, Ádám: Entorno a la Balsa de Salango (Ecuador) que capturó Bartolomé Ruiz. In: *Anuario de Estudios Americanos*, 35. (1978) 453–554.

Vaquero Serrano

2013 Vaquero Serrano, María del Carmen: *Garcilaso, príncipe de los poetas. Una biografía*. Madrid, 2013.

ISTVÁN SZÁSZDI

CASTILIAN SUPPORT IN THE FIGHT AGAINST THE TURKS

CONTRIBUTIONS TO THE HISTORY OF THE MILITARY RELATIONS BETWEEN SPAIN AND HUNGARY
IN THE 16TH CENTURY

Using as pretext a document signed by Emperor Charles in April 1528, ordering a payment to bishop García de Loaysa, of the Council of Indies, for a sum advanced by him to aid the King of Hungary in his struggle against the Turks, we have tried to depict the early Spanish military aid that Ferdinand of Habsburg received in the eve of the siege of Vienna in 1529. The Spanish companies were made of young men like the 700 archers of Medina del Campo. Many were relatives, siblings or children of *Comunero* rebels that had fought Emperor Charles in Castile between 1520 and 1522, young men without future in the Kingdom that saw in the war against the Turks an opportunity to continue the *Spanish Reconquista* against Islam. For them, the King of Hungary, was their Spanish Prince, the sole Habsburg grandson of the Catholic Monarchs, Ferdinand of Aragon and Isabella of Castile, that had been born and educated in Spain. They would prove in Vienna their loyalty to King Ferdinand fighting with upmost courage the enemies of Christianity and Western Civilization. Their Crusade was in the Danube and their aim was to vanquish the Ottomans and end their rule in the Hungarian realm. The tragedy of Mohács was similar to that of Guadalete when the last Goth King of Spain, Roderic, died in battle against the Muslims in 711.